

II. SELİM'İN DİVANÇE'SİNDE BULUNMAYAN ŞİİRLERİ POETRY WHICH DO NOT EXIST IN SELİM II'S DIVAN

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Amasya Üniversitesi
mfkoksal@gmail.com

Özet

Şair padişahlar öteden beri araştırmacıların ilgi odağında olmuştur. Bununla birlikte, Ali Emîrî'nin gerçekten yoğun bir emekle hazırladığı kitap ve makaleleri dışında, bu konuda yazıp çizilenlerin çoğunun oldukça yüzeysel kaldığını da söylemek gerekir. Özellikle "antolojik" mahiyette hazırlanan kitapların hemen hepsi bir öncekinin tekrarı kabilindedir.

Osmanlı'nın sultan şairlerinden biri de II. Selîm'dir (1524-1574). Tarihte Sarı Selîm olarak da anılan II. Selîm, bizzat bir divan veya divançe yazmamıştır. Ancak onun şiirleri, bilinmeyen biri tarafından Millet Kütüphanesi AE Arabi 4341 numarada kayıtlı mecmua içinde (75b-85b) bir araya getirilerek bir tür "divançe" oluşturulmuştur. Bu divançe 2012 yılında Beyhan Kesik tarafından kitap olarak neşredilmiştir. Şairin, sultan şairler üzerine hazırlanan antolojilerde birkaç şiiri varsa da bunlar eksik, hatalı okuma ve kaynak göstermeme gibi kusurlarla maluldür.

Bir hükümdar şairin bilinmeyen şiirlerinin neşredilmesi gerektiği düşüncesiyle kaleme alınan bu makalede II. Selîm'in söz konusu divançe neşrinde bulunmayan, başta şiir mecmuaları ve cönkler olmak üzere türlü kaynaklarda tespit ettiğimiz şiirleri yayımlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: II. Selîm, şiir mecmuaları ve cönkler, sultan şairler, divançe.

Abstract

Poet sultans have always been the focus of researchers. However, apart from the books and articles that Ali Emîrî wrote with a great deal of labor, it can be said that most of the writings written on this subject are rather superficial. Especially, the books prepared as an anthology involve repetitive elements of the previous books.

One of the Ottoman sultan's poets is Selim II (1524-1574). Also known as Selim the Yellow in history, II. Selim himself did not write a "divan" or "divanche". However, his poems were piled together by an unknown person in the collection of the Millet Library AE Arabi 4341 (75b-85b) to form a kind of "divanche". This divanche was published as a book by Beyhan Kesik in 2012. Even if there are a few poems of his in the anthologies prepared on the sultan poets, they are defective due to the missing or wrong readings, and the sources not being indicated.

This article aims to serve a purpose that the unknown poetry of a poet sultan should be published consists of Selim II's poetry, which are not found on his divan, but we have found in some poetry collections and junks.

Keywords: Selim II, poetry collections and junks, sultan poems, divanche.

Osmanlı padişahlarının pek çoğu şiirle ciddi manada iştilal etmişler, bunların kayda değer bir kısmı ise şiirle uğraşmakla kalmamış birer "dîvân" da ortaya koymuşlardır. Öyle ki, şiirlerini Muhibbî mahlasıyla yazan Kanunî Sultan Süleyman üç bin civarındaki şiiri barındıran eseriyle Türk edebiyatının en hacimli divanlarından birini kaleme almıştır. Selîm mahlaslı üç hükümdardan üçünün de şair olması Osmanlı padişahlarının şiirle ünsiyetlerinin ne mertebede olduğunu gösteren işaretlerdendir. Osmanlı hükümdarlarının sanata ve şiire olan ilgilerinin devletin gücüyle paralel bir seyir izlediğini söylemek yanlış olmaz. Gerileme döneminde sultan şairlerin sayısı da bu güce nispetle azalmış, İmparatorluğun son yüzyılında ise artık şiiri ciddi bir meşgale edinen padişah yetişmemiştir.

Selîm adlı üç Osmanlı padişahının üçünün de şair olduğundan bahsetmiştik. Bunlardan İlhamî mahlasını kullanan III. Selîm divan sahibidir. Yavuz Sultan Selîm olarak şöhret bulan I. Selîm de divan tertip eden Osmanlı hükümdarlarındadır; bir farkla ki Yavuz

divanını Farsça yazmıştır. Onun divanını Fars diliyle yazması Türkçe şiir yazmadığı algısını oluşturmuş, bu yanlış algı -daha *Sehî Bey Tezkiresi'*nden başlayarak- zamanla kesin bilgi hâline gelmiş ve yaygınlaşmıştır.¹ Dedesi gibi Selîmî mahlasını kullanan Selîm-i Sâni'nin (II. Selîm) aslında kendisinin düzenlediği veya sağlığında toplanan bir divan veya divançesi yoktur. Çok sonraları bilinmeyen biri -muhtemelen bir şiir meraklısı- tarafından kimi şiirleri bir araya getirilerek bir tür "divançe" oluşturulmuştur. İstinsah tarihi bilinmeyen bu muahhar el yazması nüshadaki şiirler Beyhan Kesik tarafından *Selîm (II. Selîm) Divançesi* adıyla kitaplaştırılmıştır (2012). Söz konusu yayında şairin 1 tesdîs², 28 gazel, 1 kıt'a³ ve 15 beyit⁴ (matla ve müfred) olmak üzere 45 manzumesi mevcuttur. Kesik, bu çalışmasında II. Selîm'in Millet Kütüphanesi AE Arabi 4341/7 numarada kayıtlı yazma nüshadaki şiirleri, şiir mecmualarında tespit ettikleri ve varsa yayımlanmış olanlarla karşılaştırarak bir nevi tenkitli metin oluşturmuştur.

Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe şiirlerini araştırırken Selîm-i Sâni'nin de şiir mecmualarında ve kimi cönklerde azımsanmayacak sayıda şiiri olduğunu tespit ettik. Bunların bir kısmı, bahsedilen yazmada, dolayısıyla Kesik neşrinde bulunmuyordu. Tarihe parlak izler bırakamayan II. Selîm, sekiz yıl süren saltanatı (1566-1574) süresince daha çok şiire, musikiye, avlanmaya merakı ile kurduğu sohbet ve işret meclisleriyle öne çıktı. Genç denebilecek bir yaşta vefat eden Selîm, dedesi Kanunî Sultan Süleyman ve babası Yavuz Sultan Selîm kadar olmasa da şiirle iştilik etmiştir.⁵ Onun beğenilen şiirleri değişik yüzyıllarda derlenen şiir mecmualarında ve cönklerde dağınık vaziyette

¹ Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe şiirleri bazı kitaplarda geçtiği üzere birkaç adetten ibaret değildir. Yavuz'un Türkçe şiirleri için bk. Köksal, 2017.

² Tesdis denmesine rağmen -son bendde başka mahlas bulunmadığı için- hangi şairin gazelini tesdis olduğu belli değildir. Şiirleri toplayanın müseddes yerine tesdis yazmış olması muhtemeldir.

³ Bu şiir de kıt'a değil "nazm"dır.

⁴ Bunlardan biri yazma nüshada bulunmayıp başka bir kitaptan aktarılmıştır.

⁵ Konumuzla doğrudan ilgili olmadığı için II. Selîm'in hayatı ve edebî kişiliğine dair bilgiler için birer kaynağı işaret etmekle yetineceğiz: II. Selîm'in hayatı için bk. Emecen, 2009; edebî kişiliği için bk. Kesik, 2012: 3-15.

durmaktadır. Bu çalışmada, bu sultan şairin yukarıda zikredilen yayında bulunmayan şiirleri bir araya getirilmeye çalışılmıştır.

Bu makalemizde de Yavuz'un Türkçe şiirlerine dair makalemizdeki metot izlenmiştir. Tekrarlamak gerekirse; öncelikle yazma eser kütüphanelerinin kataloglarında şiir mecmuaları ve cönklerde Sultan Selîm ve Selîmî adına kayıtlı şiirler tespit edildi. Bunların fotoğrafları temin edildikten sonra ulaşabildiğimiz şiir mecmuaları ve cönkler incelendi. Mecmualar ve cönkler üzerine yapılan lisansüstü tezler tarandı ve buralardaki Sultan Selîm ve Selîmî başlıklı şiirler değerlendirildi.⁶ Mecmualardaki Selîmî mahlaslı şiirlerin, şair tezkireleri ve diğer biyografik kaynaklarda yer almayan diğer mahlastaşlarından ziyade iki şair sultandan birine ait olması kuvvetle muhtemeldir. Bununla birlikte, şiir başlıklarında padişah olduğuna dair bilgi bulunmayan Selîm ve Selîmî mahlaslı şiirler dikkatle incelendi ve bunlardan bazıları belli gerekçelerle çalışmamıza dâhil edilmedi. Esasen mecmua derleyicilerinin büyük çoğunluğu, Selîm veya Selîmî'lerin padişahlıklarını şiir başlıklarında vurgulamışlarsa da bunu yapmayanlar da vardır.

Tespit ettiğimiz "Sultan Selîm" başlıklı şiirlerin Yavuz'a, II. Selîm'e ve İlhâmî mahlasıyla şiir yazan divan sahibi III. Selîm'e ait olma ihtimali söz konusuydu. Başlığında "Selîm-i Sâni" yazarlar yahut Yavuz için doğrudan "Yavuz Selîm", "Selîm-i Evvel", "Fâtih-i Mısır", "Selîm-i Sâbık" vb. belirleyici sıfat bulunanları ayırmak zor olmadı. Gazeller ve mahlas kullanılan diğer nazım şekillerinde İlhâmî'nin gazelleri de kolaylıkla ayrıldı. Mahlassız kıt'a, nazm, matla' ve müfredlerde Kâşif Yılmaz tarafından neşredilen *III. Selîm Dîvânı* (2001) ile karşılaştırma yapıldı ve bu nazım şekillerinde yazılmış manzumelerde de İlhâmî'ninkiler bu suretle ayıklandı. En çok tereddüt ettiğimiz ve zorlandığımız mesele, "Sultân Selîm" başlıklı olup II. Selîm Divançesi'nde bulunmayan şiirlerin hangi Selîm'e ait olduğunun belirlenmesi oldu. Bunların kimisini

⁶ Nail Tuman'a (2001: 1/451) göre edebiyatımızda Yavuz Selîm ve II. Selîm dışında bu mahlası kullanan bir de Mevlevî Süleyman denilen bir şair vardır. Sadece *Mecelletü'n-nisâb*'da adı geçen bu şairin kim olduğuna dair hiçbir bilgi yoktur. Bundan başka Şehzade Mustafa'nın katli için bir mersiyesi bulunan bir Selîmî'den daha söz edilmektedir (Durmuş, 2015).

mecmuanın derlendiği tarihten, kimisini Selîmî mahlaslı şiire tahmis, tesdis veya nazire yazan şairin hayatından hareketle tefrik imkânını bulduk. Kimisinde doğrudan şiirde geçen bazı işaretlerden hareketle sonuca ulaşılmaya çalışıldı. Ancak bu ölçütlerin hiçbirine uymayan, hangi Selîm veya Selîmî'ye ait olduğu konusunda kanaate varamadığımız şiirler de vardı. II. Selîm'e ait olduğuna emin olduklarımız ile yine ona ait olduğunu kuvvetle muhtemel gördüğümüz manzumeler "II. Selîm'e Ait Şiirler", şüpheli gördüklerimiz ise "II. Selîm'e Aidiyeti Şüpheli Şiirler" başlığı altında toplandı. "Şüpheli" şiirlerin çoğunluğunu, aynı mahlası kullanan iki sultan şairin hangisine ait olduğunu tespit imkânından mahrum olduğumuz manzumeler oluşturmaktadır. Bunlar; başlık, muhteva, şiirin yer aldığı mecmuanın yazıldığı dönem vb. ölçütlere vurulduğunda da bir sonuca ulaşamadığımız, Yavuz'a ait olabileceği gibi II. Selîm'e de aidiyeti mümkün ve muhtemel olan şiirlerdir. Bu grup içinde, ilgili açıklamalarda da zikredildiği üzere başka şairlerle karıştırılan veya asıl sahibinin kim olduğuna dair işaret bulunmadığı için emin olunamayan şiirler de mevcuttur. Burada "Şüpheliler" arasında yayımlanan şiirlerin bir kısmı -tabii olarak- aynı zamanda Yavuz'un Türkçe şiirlerini yayımladığımız makalede de "Şüpheliler" arasında neşredilen şiirlerdir ki bu durum şiire dair notlarda belirtildi.

"II. Selîm'e Ait Şiirler" ve "II. Selîm'e Aidiyeti Şüpheli Şiirler" başlığı altında topladığımız her iki bölükteki şiirler, kendi arasında divan tertibine göre dizildi. Her şiire biri yay ayrıç içinde olmak üzere iki numara verildi. İlk numara, o şiirin ilgili bölükteki aynı nazım şekilleri arasındaki sırasını, yay ayrıç içinde numara ise bütün şiirler arasındaki sırasını göstermektedir. Matla ve müfredler de dâhil olmak üzere, her bir şiirin II. Selîm'e aidiyetine ilişkin notlar ve açıklamalar, -hem onları metne dair diğer dipnotlardan ayırmak hem de şiirlerin kolaylıkla okunabilmesi için- "sonnotlar" hâlinde gösterildi. Şiir numaralarından sonra -varsa- o şiirin alındığı nüshadaki başlığı yazıldı. Şiir birden fazla nüshada farklı başlıklar altında kayıtlıysa biri tercih edilip diğer(ler)i aparatatta gösterildi. Başlıktan sonra her bir şiirin hangi aruz kalıbıyla yazıldığı gösterildi. Şiir numaraları ve başlıkları

koyu, mahlaslar **koyu ve italik** dizildi. Klasik transkripsiyon sistemi kullanılan çalışmada, birden fazla yazma nüshada tespit edilen veya şiirin kaynaklarında gösterilen yayınlarda bulunan şiirler aparatta nüsha farkları gösterilerek yayımlandı. Her şiirin sonuna kaynağı veya kaynakları öncelik yazmalara verilmek suretiyle kronolojik sırayla yazıldı. Şair padişahlara dair antolojik mahiyetteki kitaplardan çalışmamız için kaynaklık etmeyenler şiirlerin kaynakları arasında -hâliyle- gösterilmedi.⁷

Bununla birlikte önemli bir hususu da burada hatırlatmakta yarar görüyoruz. Şiir mecmuaları şiir-şair aidiyeti meselesinde her zaman güvenilebilir kaynaklar değildir. Esasen el yazmaları dünyasında divanlar da dâhil olmak üzere bütün edebî eserler için bu durum az veya çok geçerlidir. Nitekim bir kasidenin hem Cevrî hem Nefî, bir gazelin hem Bâkî hem Âşık Çelebi divanlarında yer alması, yer almakla kalmayıp bu divanlar üzerine yapılan akademik yayınlara da girmesi (Köksal, 1997; Kaplan, 2016), konunun karmaşıklığını ifade zımında sadece iki örnektir. Kaldı ki bu aidiyet problemi şiir mecmualarında çok daha ileri boyuttadır ve aynı şiirin başka şairlere mal edildiğinin mebzul miktarda örneği vardır. Nitekim Yavuz Sultan Selîm ve II. Selîm'in şiirlerini araştırırken bir mecmuada şiir başlığında Selîmî yazdığı hâlde cins isim olarak geçen "selîmi" kelimesinin mecmua derleyicisi tarafından mahlas zannedilerek başlığa "Selîmî" yazılması; bir başka mecmuada Mahremî'nin, Selîmî'nin (Yavuz) bir gazelin tahmininin "Muhammes-i Selîmî" başlığıyla verilmesi, yine birinde Selîkî'nin Divanı'nda da bulunan bir gazelinin Selîmî adına kaydedilmiş olması ve benzeri durumlarla karşılaştık... Şiir mecmuası, cönk gibi derlemelerde türlü sebeplere mebni olarak bu problem zaman zaman karşımıza çıkabilir.⁸ Bu itibarla burada

⁷ Çalışmamızda, Cumhuriyet döneminde şair padişahlar üzerine yapılan antolojik yayınlarda yer alan manzumelerin kaynak olarak kullanılmamasının sebebini Yavuz'un şiirlerine dair makalemizde etraflıca izah etmiştik. Burada da kısaca ifade etmek gerekirse bunların hemen tamamı başta Ali Emîrî'nin çalışmaları olmak üzere eski kaynaklardan aktarılmış hatta ikinci, üçüncü el yayınlardan kotarılmış, alınan şiirlerin kaynaklarının gösterilmediği, bu yönüyle de meşkûk, önemli bir kısmı da metin kusurlarıyla dolu yayınlardır.

⁸ Şiir-şair aidiyeti konusunda mecmua ve cönklerde görülen karmaşanın temel sebepleri arasında derleyicinin dikkatsizliği veya bilgisizliği gelir. Bununla

yayımladığımız manzumeler arasında da -yukarıda izaha çalıştığımız gerekçe dolayısıyla- küçük bir ihtimal de olsa başka bir Selîmî'ye veya bir başka şaire ait olanların çıkması mümkün ve muhtemeldir.

Bu çalışmanın neticesinde;

a) II. Selîm'e ait olduğu kesin veya galip ihtimalle ona ait olan 6 gazel, 2 kıt'a ve nazm, 3 beyit (matla' veya müfred) olmak üzere 11 şiir;

b) II. Selîm'e aidiyeti "şüpheli" görülen; 1 müseddes, 1 (eksik) muhammes, 1 murabba', 1 müstezad, 2 gazel, 2 kıt'a ve nazm ile 9 beyit (matla' veya müfred) olmak üzere 17 şiir;

c) Toplamda burada neşredilen 1 müseddes, 1 muhammes, 1 murabba, 1 müstezad, 8 gazel, 4 kıt'a ve nazm ile 12 beyit (matla veya müfred) olmak üzere 28 adet şiir ortaya çıkmıştır.

Bu dağılım tablo şeklinde şöyledir:

	Müs.	Muh.	Mur.	Müst.	Gazel	Kıt'a ve nazm	Beyit (matla, ferd)	Toplam
II. Selîm'e Ait Şiirler					6	2	3	11
II. Selîm'e Aidiyeti Şüpheli Şiirler	1	1	1	1	2	2	9	17
Toplam	1	1	1	1	8	4	12	28

birlikte, kimi mecmualarda hatalar mevcut diye mecmualardaki kayıtlara bütünüyle güvenilmez nazarıyla bakmak da doğru bir yaklaşım olmaz. Bu şüpheli yaklaşım nihayetinde hiçbir el yazması nüshaya güvenmeme, hepsindeki kayıt, bilgi ve belgeye şüpheliyle bakmak gibi septik bir yaklaşımı doğurur ki bu tavır, yazmalarla ilgili yayın yapmayı neredeyse imkânsız kılar.

A) II. SELİM'E AİT ŞİİRLER

[GAZELLER]

1 (1)ⁱ

Ġazel-i Sulţān Selīm

Vezin: *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

N'ola itsem bugün ol yār-i bī-pervāya istiġnā
Gedā gāhī ider şāh-ı cihān-ārāya istiġnā

Şikārın aldı dil şeh-bāz-ı 'ālem şaydgāhından
İder Ķāf-ı ḳanā'atde bugün 'İsā'ya istiġnā

Ķapuñda kemterīn⁹ bendeñ cihān şāhına baş egmez
Gedā-yı kūyuñ eyler cennet-i me'vāya istiġnā

Metā'-ı faḳr ü fāḳayla fenā bāzārgāhından
Geçüp dükkān-ı 'aşḳa dil şatar dünyāya istiġnā

Selīmī āsitānuñda şehā bir 'abd-i muḳbildür
Yiridür eylese İskender ü Dārā'ya istiġnā

Kaynaklar:

Mecmû'a-i Eş'âr. Milli Kütüphane: Yz A 7301. 25b; *Mecmû'a-i Eş'âr.* Ankara İl Halk Kütüphanesi: 06 HK 240. 117b (Bu mecmuadaki şiir "Ferâġi" mahlaslı bir şairin bu gazele yazılmış tahmisidir.)

2 (2)ⁱⁱ

Pādişāh-ı Felek-Destgāh Ḥallede'llāhu Mülkehū ve Ebbede Salţanatahū

Vezin: *fe'ilâtün mefâ'îlün fe'îlün*

Göñlüm alan o zülf-i dil-cüdur
Dili¹⁰ dīvāne eyleyen budur

⁹ kemterīn: kemter-i, Ankara 240.

Derd-i 'aşk ile¹¹ teşne-diller için
Leblerüñ şanki bir içim şudur

Gül gibi gülseñ ağzuñ içre dişüñ
Hoğka-i la'l içinde lü'lü'dür

Çeşm [ü] ebrüña düşdi cân u gönül
Çäre ne başumuzda yazudur

Haţt-ı dildâr artar eksilmez
Şanki bir bî-bahâne kaygudur¹²

Gel e yaşum aqıtma iki gözüm
Saña hayr eylemez ılı şudur¹³

Dâ'im ehl-i niyâza nâz itmek
Ey **Selîmî** güzellere hûdur

Kaynaklar:

Mecmû'a-i Eş'âr. Nuruosmaniye Kütüphanesi: 4962. 269b; Atik Gürbüz, İncinur. *Mecmû'atü'l-Letâ'if ve Sandûkatü'l-Ma'ârif [Bursa (İnebey) Print and Manuscripts Library, No. 2276] [İstanbul University Rare Books Library, No. T 739], Part I: Analysis-Transcription Of The Text*, (Edited by Cemal Kafadar, Gönül Alpay Tekin). The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA, 2015, Sources of Oriental Languages and Literatures 121, s. 229.

¹⁰ Kelime, mana bakımından "deli dîvâne eyleyen" şeklinde okumaya da müsaittir.

¹¹ 'aşk ile: 'aşkuñla, NO 4862.

¹² Bu beyit NO 4862'de yok.

¹³ Bu beyit NO 4862'de yok.

3 (3)ⁱⁱⁱ

Selīmī

Vezin: *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün*

Yaşum hicründe cūy-ı āba beñzer
Gözüm ol ābda gird-āba beñzer

Sücūd itdüm çü gördüm yolda izüñ
Kim ayağüñ izi¹⁴ mihrāba beñzer

Çaşuñ mışr-ı melāhat ser-veridür
Anuñ-çün hācibü'l-ḥuccāba beñzer

Cihāna i'timād itme iñende¹⁵
Ki bu 'ālem ḥayāl-i ḥ'āba beñzer

Ḥayāl-i zülf çeşmümde **Selīmī**
Deñizde şayd içün kullāba beñzer

154

Kaynaklar:

Mecmû'a-i Eş'âr. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Revan 1969. 103b; Subaşı, M. Hüsrev. *Yavuz Sultan Selīm'in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yazılan Nazireler*. Öğretim Üyeliği Tezi. İstanbul: İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü. s. 128 (MHS).

4 (4)^{iv}

Sultān Selīm Ḥan-ı Şānī

Vezin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Muşhaf-ı ḥüsnüñ şehā açduğda çün fāl eyledüm
Çaddümi gam bükdügini devlete dāl eyledüm

Çarḥa girsem n'ola mihriyle o māhuñ şubḥ u şām
Ḥāk-i cismüm zerreveş yoluñda pā-māl eyledüm

¹⁴ izi: izi yolda, MHS.

¹⁵ iñende: öñünde, MHS.

Çahr-ı dehr ile çü gördüm pür-melâl oldı gönül
Bir iki sâgarla sâkî def'-i işgâl eyledüm

Rüyümü zerd idüp işüm n'ola altun eylesem
Püte-i aşkıında yâruñ kalbümi kâl eyledüm

Şevk-i hüsnüyle gam-ı aşkıını bir bir nazm idüp
Ey **Selîmî** arz-ı hâli yâre irsâl eyledüm

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Mnz. 701, 3a.

5 (5)^v

VeZin: *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

Gözüm yaşını bahır itdüñ firâkuñla cüdâlıkdan
Senüñle kanı a zâlim şu şızmazdı aralıkdan

Çevirdüñ yüzüñi âhir alınca göñlümi benden
Çarâz bu mıydı a zâlim bizümle âşinâlıkdan

Oluban hüsnüñe garrâ iñen cevr itme uşşâka
Şunılmışdur saña şâhum güzellik şun'-ı Hâlîkdan

Bugün mülk-i melâhatde bulunmaz hüsnüñe hem-tâ
Çurür ile nice şehler düşüpdür pâdişâlıkdan

Selîmî yoluña cânâ virür [çün baş ile] cânı
Aña raħm eyleyüp geçseñ gerek bu bî-vefâlıkdan

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr, Milli Kütüphane, Yz A 796, 52b.

6 (6)^{vi}
Su'âl-i Sultân Selîm Han

Vezin: *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün*

Var iki su'âlüm saña ey menba^c-ı 'irfân
Yaz mes'ele-i müşkilümüz halline tibyân

Hal hamr¹⁶ olıcağ meyli terakki yâ¹⁷ tenezzül
Hamr olsa eger hal ne halel idelüm iz'ân

Bir dahı budur kim kırâ'at-ı Qur'an ide bir cân¹⁸
Bir maşlahata tâ ki mübâşir ola ol ân

Ol maşlahatı iden kendüme yâ ho mübâşir¹⁹
Mâhiyyeti_iki olmağa hod bu durur imkân

Kaynak:

Mecmua'a-i Eş'âr ve Fevâ'id. Süleymaniye Kütüphanesi: Aşir Efendi
1459. 113a.

[KIT'A VE NAZMLAR]

1 (7)^{vii}

Vezin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Men ki bûdem sâye-i Perverdigâr
Pâdişâh-ı dâd-ı Hağ bî-iştibâh

Çün müyesser şod **Selîmî** tâc u taht
Kerdeem târiheş ez-zıll-ı İlâh²⁰
-Sene 974

¹⁶ hamr: hamrâ, nüsha.

¹⁷ yâ: yâ hod, nüsha.

¹⁸ Mısranın vezni kusurlu.

¹⁹ Mısranın vezni kusurlu.

²⁰ "Ben ki Tanrı'nın gölgesi; şüphesiz onun takdiriyle padişah oldum. Ey Selîmî! Madem ki taç ve taht sana kolaylıkla nasip oldu, onun tarihini 'zıll-ı ilâheş' (Allah'ının gölgesi) dedim."

Kaynak:

Alî Emîrî (1319). *Cevâhirü'l-mülûk*. 1. cüz -mukaddime-. İstanbul: Asır Matbaası. s. 3.

2 (8)^{viii}

Vezi: *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün*

Serîr-i salţanat oldu müyesser
Bi-ħamdillâh cihân ħalkına şâhuz

İrişdi feyz-i Ĥağ çün kim **Selîmî**
Didüm târiħini zıll-ı İlâhuz
-Sene 974

Kaynak:

Alî Emîrî (1319). *Cevâhirü'l-mülûk*. 1. cüz -mukaddime-. İstanbul: Asır Matbaası. s. 3.

[MATLA' VE MÜFREDLER]

1 (9)^{ix}

Sulţân Selîm-i Şânî

Vezi: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Cümle şîrinden gelür câm-ı leb-i dil-ber lezîz
Ol şafâya nisbet olmaz ol ħadar sükker lezîz

Kaynak:

Gürbüz, Mehmet. Kâbilî, *Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (Poems to Sing for the Leading Beautiful Beloved) (Millet Library, Ali Emiri Manzum No. 744-745) Part II: Transcription of the Text*, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA, 2012, Sources of Oriental Languages and Literatures 110, s. 20.

2 (10)^x

Ḥazret-i Sultān Selim-i Kām-yāb

VeZin: *mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün*

Muṭrib ḥadīş-i neyden Rūma rivāyet eyle
Sākī şafā-yı meyden bir dem ḥikāyet eyle

Kaynak:

Gürbüz, Mehmet. *Kâbilî, Sultān-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (Poems to Sing for the Leading Beautiful Beloved) (Millet Library, Ali Emiri Manzum No. 744-745) Part III: Transcription of the Text-Index*, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA, 2012, Sources of Oriental Languages and Literatures 111, s. 16.

3 (11)^{xi}

Sultān Selīm

VeZin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Ḥalet-i 'aşkuñ şafâsın ehl-i ḥāl olan bilür
Kim kemâlün ḡadrini ehl-i kemāl olan bilür

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. Milli Kütüphane: Yz A 2209. 18b.

B) II. SELİM'E AİDİYETİ ŞÜPHELİ ŞİİRLER

[MUSAMMATLAR]

1 (12)^{xii}

Müseddes-i Selimî

Veziin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Ža'f-ı 'aşk-ı yâr-ıla kalmadı tende kuvvetüm
Bâr-ı miñnet çekmeden iki büküldi kâmetüm
Yâr bî-pervâ durur derdâ ki bilmez hâletüm
Gerçi yokdur bir nefes nuṭka mecâl [ü] ṭâkatüm
Söylemek kaşd itdügümce yâre derd-i ḥasretüm
Ağlamak ṭutar beni güftâra kalmaz kudretüm

Her gice fikr eylerem kim şubḥa irürsem eger
Şubḥ-dem şalduḫda ol ḥurşîd-i enver nûr u fer
Ḥâlümü 'arz idem aña kûyına idüp güzër
Çünkü varup 'arz-ı ḥâl için aña idem nazâr
Söylemek kaşd itdügümce yâre derd-i ḥasretüm
Ağlamak ṭutar beni güftâra kalmaz kudretüm

Bir ṭabîbe ḥâlümü 'arz eyledüm ben mübtelâ
Nabzuma el urdı baḫdı yüzüme didi baña
Derd-i 'aşk ancaḫ buña dildârdan olur devâ
Ben didüm dermân yog-ımuş her kaçan varsam aña
Söylemek kaşd itdügümce yâre derd-i ḥasretüm
Ağlamak ṭutar beni güftâra kalmaz kudretüm

Ol perî-peyker kaçan ki karşıdan olur 'ayân
Ṭağılur 'aqlum benüm bî-hüş oluram bir zamân
'Aqlımı cem' eyleyem kim söyleyem aña revân
Lik kaldum şöyle ḥayrân kim nice idem beyân
Söylemek kaşd itdügümce yâre derd-i ḥasretüm
Ağlamak ṭutar beni güftâra kalmaz kudretüm

Hâlümi bilmez benüm pes n'eyesün aña habîb
Bilmeyince hastenüñ derdin 'ilâc itmez tabîb
Yoğ-ımuş dermân ezelden derd imiş aña naşîb
Nice 'arz idem aña hâlüm **Selîmî** ben garîb
Söylemek kaçd itdügümce yâre derd-i hasretüm
Ağlamak çutar beni güftâra qalmaz kudretüm

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. Süleymaniye Kütüphanesi: Ali Nihat Tarlan 21. 38b-39a.

2 (13)^{xiii}
Sulţân Selîm²¹

Vezin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Âteş-i²² hasretle yanup sîne-bürÿân olduğum
Sâyeveş kıddüñ gamından hâke yeksân olduğum
Şubh olunca her gice yanuñda nâlân olduğum
'İd-ı adhâ-yı ruhuñ şevkıyle giryân olduğum
Hep senüñçündür benüm yoluñda kıurbân olduğum

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. İBB Kütüphanesi: Atatürk Kitaplığı Yz. 00072. 28a.

3 (14)^{xiv}

Vezin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Ey göñül şimden-girü şâd ol ki cânândur gelen
Serv-kâmet ruhları gül-berg-i handândur gelen
Şîve-i reftâr ile biñ dürlü nâz idüp gelür
Mülk-i hüsn içre bugün bir 'âlî sulţândur gelen

²¹ Bir muhammesin ilk bendi olduğu anlaşılan şiirin mecmuada sadece bu bendi mevcuttur.

²² Âteş-i: Âteşine, nüsha.

Cām-ı aşk[ı] mest ider nüş eyleyen ayıklar
Nuṭṭ-ı pāki vālih [ü] ḥayrān ider ḳayıḳları
Ḥātem-i la'l[i] musahḥar eylemiş 'āşıklar
'Āleme ḥükmi giçer gūyā Süleymāndur gelen

Seyre çıḳ ey cān u dil ol Yūsuf-i şānīm gelür
Nāzenīnum sevdigüm şūḥ-ı cihān-bānum gelür²³
Her görende meh cemālūñ cismüme cānum gelür
Zulmet-i fürḳatde şan şem'-i şebistāndur²⁴ gelen

Yūsufumdan ayru düşdüm aḡlaram Ya'ḳūbveş
Dūd-ı²⁵ āhum her ṭaraf cevlan ider Eyyūbveş
Şalınup yārüm gelür şūh-ı cihān-āşūbveş
Ben **Selīmī** ḥastenūñ derdine dermāndur gelen

Kaynak:

Mecmū'a-i Eş'âr. Süleymaniye Kütüphanesi: Ali Nihat Tarlan 26. s. 156.

4 (15)^{xv} Müstezād-ı Selīmī

Vezin: *mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün*
mef'ülü fe'ülün

Mestāne gözün ḡanzelerün tīg ile ey yār
İster döke ḳanum
Ḳaşd itdi alur 'aḡl u dil [ü] fikrümü [ey] yār
Benüm rūḥ-ı revānum²⁶

Yüz süriyüp itmek diledüm ṭapuña ḥıdmet
Yaşdanam işigün
Ḳapuñda benüm bigi nice bendelerün var
Ey şāh-ı cihānum

²³ gelür: gelen, nüsha.

²⁴ şebistāndur: şebistānum, nüsha.

²⁵ Dūd-ı, Zūr-ı, nüsha.

²⁶ Mısranın vezni kusurludur.

Zıkr eyledüğün dilde lebüñ kıand-i mükerrer
Şirînlığ ile lebüñ
Ol dem ki söze başladı ol şehd-i şeker-bâr
Bağlandı zebānum

Şaçunı berāber nice sünbül ola reyḥān
Hem cismüñe nergis
Ḥaṭṭuñ ki yüzüñ gülşenidür zīnet-i gülzār
Ey gonce-dehānum

Bir laḥza murādınca iken gerdiş-i eflāk
Māh ile sitāre
Üstüme döner ‘aksine bu çarḥ-ı sitemkār
Hem dü-zebānum

Raḥm eylemedüñ nice ki sen şāha ḥabībüm
Didi **Selīmī**
Ṭoldurdu ğam-ı zülfüñ ile ‘ālemi şad bār
Bu āh [u] fiğānum

Kaynak:

Azap, Samet (2010). *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi’ndeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 46-47.

[GAZELLER]

1 (16)^{xvi}

VeZin: fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Tāb-ı āhum tīzdür şemşir-i āteş-bārdan
Bir hevādur ḥāşıl itdüm āb-ı tiğ-ı yardan

Şu’le-i āğāze-i muṭrib beni sūzān ider
Reng alur āyine-i ṭab‘um ğubār-ı bārdan

Bād emvâc-ı sirişkümle derîde olmasa
‘Aşk çıkmazdı zühûra perde-i zengârdan

Şâhid-i maẓmûna rûy-ı dil-rübâ âyinedür
Tâ ne maenâlar hüveydâdur ruḥ-ı dildârdan

Sâye-i bûy-ı mey itmiş gird-i la‘inde eşer
Bu numûne zâhir oldı ḥaṭṭ-ı ‘anber-bârdan

Halka-i mestîde birdür rûtbe-i bay u gedâ
‘İbret al ehl-i dil iseñ düde-i pergârdan

Mazhariyyet sırrı cümle şey’de zâhirdür **Selîm**
‘Aks-i âb ile saña virür şadâ kühsârdan

Kaynak:

Mecmû‘a-i Eş‘âr. Millet Kütüphanesi: Ali Emiri, Mnz. 610. 23a.

2 (17)^{xvii}
Selîm

Vezin: *mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün*

Benüm baḥt-ı siyâhumdandır ey şüh-ı siyeh-çerde
Çeker ruhsâr-ı aluñ üzre ḥaṭṭuñ ‘anberîn perde

Felekde mihri gûyâ bir hilâl âgûşa çekmişdür
Meded sâķi ne hoş düşmiş benânuñ gird-i sâğarda

Görüp ḥâl-i siyâhuñ ‘arızuñda oldı meftûnuñ
Degül miskîn buḥûruñ yanması bihûde micmerde

Ne düd-ı dil ne cûy-ı eşküm itdi kimseye te’şîr
Muḥaşşal baña raḥm eyler ne gökde var ne kim²⁷ yirde

²⁷ kim: çün, Berlin.

‘Aceb mi dā’imā el üzre çutsa tāze şî’rüm yâr²⁸
Selîmî²⁹ dāye-i çab‘um ider ol tıfl[ı] perverde

Kaynaklar:

Mecmû‘a-i Eş‘âr, Berlin Devlet Kütüphanesi, Ms. or Oct. 2216, 107b;
Cenk Açıköz, *Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Kitaplığı 1186’da*
Kayıtlı Mecmu‘a-i Eş‘âr (vr. 50b-120a), İnceleme-Metin, Yüksek Lisans
Tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 155.

[KIT’A ve NAZMLAR]

1 (18)^{xviii}

Kıt‘a-i Sultân Selîm Han³⁰

Vezin: fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Kendimi ‘add itmezem bir dâne-i erzen gibi
Şavurur bād-ı ecel bu ‘ömrümi hırmen gibi

Mâla mülke mağrūr olup dime yokdur ben gibi
Bir muhâlif yel esicek şavurur hırmen gibi

164

Kaynaklar:

Kaya, Tufan (2007). *Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi’ndeki 13467*
Numaralı Mecmuanın Metni. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 290; M. Hüsrev Subaşı, 1982:
127. (Subaşı, bu nazm’ın ilk beytini İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi
TY 5481 numarada kayıtlı mecmuadan tezine aktarmıştır.)

2 (19)^{xix}

Sultân Selîm Goft der-Vaqt-i Sürür

Vezin: fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Ağlayup tıfl-ı sirişküm ne arar yollarda
Var ise bir dür-i pākîze düşürdi hâke

²⁸ yâr: Açıköz’de yok. Vezin boşluğu [kim] şeklinde metin tamiriyle tamamlanmış.

²⁹ Selîmî: Selîmā, Berlin.

³⁰ Başlıkta “kıt’a” denmekle beraber bütün mısraları kafiyeli olan böyle bir nazım şekli yoktur.

Zehr-i mâr-ı feleki sen de içersin âhır
Gülme şâhum bu cihân n'eyledi gör Đahhâke

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı: MC Yz K 0287.
58b.

[MATLA VE MÜFREDLER]

1 (20)^{xx}

Sulţân Selîm

Vezin: *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

Re'îs-i fülk-i deryâ-yı  a'aşşuk olsa lâyıkdı
Ki zîrâ şu teni 'arşa çıkan mı vardı yan mollâ

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi: TY 9651, 2b.

2 (21)^{xxi}

Sulţân Selîm

Vezin: *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

Gamıyla rûzgâr-ı zûr-gâruñ miñnet [ü] derdin
Selîmî bu cihân mülkinde sulţân olmayan bilmez

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı: Yz. 00092, 97b.

3 (22)^{xxii}

Sulţân Selîm

Vezin: *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün*

Kendi elümle yâre kesüp virdüğüm kalem
Fetvâ-yı hûn-ı nâ-ħakımı yazdı ibtidâ

Kaynak:

Kaya, Tufan (2007). *Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi'ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler. s. 498.

4 (23)^{xxiii}

Sultân Selîm

Veziin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Yâ İlâhî merhamet kııl kim bahâdır degülem
Sen mu'în olmayıcağ bir şey'e kâdir degülem

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi: TY 9651. 6a.

5 (24)^{xxiv}

Sultân Selîm^{xxv}

Veziin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Rindler bezminde sâkî yine bir nâm eyledüñ
Mescidüñ kândilini mey-ğânedede câm eyledüñ

Kaynak:

Cönk, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı: MC Yz K 0554, 82a.

6 (25)^{xxvi}

Sultân Selîm Goft

Veziin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Müjde [ey] ğam-dîde dil şādân olursın 'âkıbet
Kim ğam-ı cānân ile nālân olursın 'âkıbet

Kaynak:

Cönk, Milli Kütüphane, Cönk 151, 16a.

7 (26)^{xxvii}

Hâzret-i Sultân Selim

Veziin: *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*

Eyledüm tevcîh İç İl'den düdük tîmârını
Enderün-ı sîneden çıksun çerâğum olsun âh

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. İBB Atatürk Kitaplığı: BEL Yz 00043, 78b.

8 (27)^{xxviii}

Sultân Selim

Veziin: *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

Hamdü li'llâh ki yine t̄alib-i cānānam ben
Bende-i 'aşq olalı 'āleme sultānam ben

Kaynak:

Mecmû'a-i Eş'âr. Millet Kütüphanesi: Ali Emîrî, Mnz., Nu. 571. 105a.

9 (28)^{xxix}

Sultân Selim

Veziin: *mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün*

Biz bülbül-i muḥrik-dem-i gülzâr-ı firâkuz
Âteş kesilür geçse şabâ gülşenimüzden

Kaynaklar:

Târîh-i 'Atâ (Arslan, 2010: IV/75); Ali Nüreddîn, 1311: 29; M. Hüsrev Subaşı, 1982: 126; Kesik, 2012: 72.

Kaynakça

- Açıköz, Cenk (2012). *Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Kitaplığı 1186'da Kayıtlı Mecmu'a-i Eş'âr (vr. 50b-120a), İnceleme-Metin*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Alî Emîrî (1319). *Cevâhirü'l-mülûk*. 1. cüz -mukaddime- s. 3. İstanbul: Asır Matbaası.
- Arslan, Mehmet (2010). *Tayyâr-zâde Atâ Osmanlı Saray Tarihi -Târîh-i Enderûn-*. 4 Cilt. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Azap, Samet (2010). *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cönk. İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı: MC_Yz_K 0554.
- Cönk. Milli Kütüphane: Cönk 151.
- Durmuş, Tuba Işinsu (2015). Selîmî. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7545> (e.t.: 20.06.2016).
- Emecen, Feridun (2009). Selim II. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 36. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. s. 414-418.
- Gıynaş, Kâmil Ali (2014). *Pervâne Bey Mecmuası*. 3 Cilt. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Gürbüz, İncinur Atik (2011). *Mecmû'atü'l-Letâ'if ve Sandûkatü'l-Ma'ârif [Bursa (İnebey) Print and Manuscripts Library, No. 2276] [İstanbul University Rare Books Library, No. T 739], Part I: Analysis-Transcription Of The Text*. (Edited by Cemal Kafadar, Gönül Alpay Tekin). The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA, 2015, Sources of Oriental Languages and Literatures 121.
- Gürbüz, Mehmet (2012). *Kâbilî, Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (Poems to Sing for the Leading Beautiful Beloved) (Millet Library, Ali Emiri Manzum No. 744-745) Part III: Transcription of the Text-Index*. The Department of Near Eastern Languages and Civilizations. X, Cambridge, MA, USA: Harvard University Sources of Oriental Languages and Literatures 111.
- İsen, Mustafa - A. Fuat Bilkan (1997). *Sultan Şairler*. Ankara: Akçağ Yay.

- Kaplan, Hasan (2016). İki Şair Bir Şiir. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 56, s. 1031-1062.
- Kaya, Tufan (2007). *Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi'ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni*. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kesik, Beyhan (2012). *Selîmî (II. Selîm) Divançesi*. Ankara: Vizyon Yayınevi.
- Köksal, M. Fatih (1997). Bir Kaside İki Şair: Nefî-Cevrî. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 4, s. 191-202.
- Köksal, M. Fatih (2017). Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirleri. *Türklük Biliminin Ulu Çınarı Mertol Tulum Kitabı*. (Ed. Ahmet Kartal - Zafer Koylu). İstanbul: Doğu Kütüphanesi. s. 465-528.
- Kutluk, İbrahim (1989). *Kınalı-zâde Hasan Çelebi - Tezkiretü's-şu'arâ*. 1. Cilt. Ankara: TTK Yay.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Berlin Devlet Kütüphanesi: Ms. or Oct. 2216.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı: MC Yz K 0287.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı: Yz. 00072.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı: Yz. 00092.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi: TY 9651.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Mnz.: Nu. 571.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Nuruosmaniye Kütüphanesi: 4962.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Süleymaniye Kütüphanesi: Ali Nihat Tarlan 21.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Süleymaniye Kütüphanesi: Ali Nihat Tarlan 26.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Revan 1969.
- Mecmua'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, Süleymaniye Kütüphanesi: Aşir Efendi 1459.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi: Ali Emiri, Mnz. 610.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi: Ali Emiri, Mnz. 701.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Ankara İl Halk Kütüphanesi: 06 HK 240.
- Mecmû'a-i Eş'âr*. Milli Kütüphane: Yz A 2209.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Milli Kütüphane: Yz A 7301.

Mecmû'a-i Eş'âr, Milli Kütüphane: Yz A 796.

Reşit, Muzaffer (1958). *Divan Şiiri Antolojisi (Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri I)*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Subaşı, M. Hüsrev (1982). *Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yazılan Nazireler*. Öğretim Üyeliği Tezi, İstanbul: İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü.

Tuman, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâ'ilî (Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)*. [Tıpkıbasım]. 2 Cilt. (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı). Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Yılmaz, Kâşif (2001). *III. Selîm (İlhâmî) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*. Edirne: Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

Yücebaş, Hilmi (1960). *Şair Padişahlar*. İstanbul: Ahmed Halit Kitabevi.

ⁱ II. Selîm'in yayımlanan Divançesinde de "istiğnâ" redifli bir şiir olmakla birlikte bu şiirle sadece redifleri aynıdır. II. Selîm, mahlastaşı ve dedesi Yavuz'a nazire yazmış olabileceği gibi kendi şiirine nazire yazmış veya aynı zeminde şiiri iki farklı şekilde yazmış olabilir. Başka şiir mecmualarından çıkabilecek varyantlara göre durum netleşebilir. Özellikle şairin aynı redifte bir şirinin daha bulunmasına nazaran, bu şiirin II. Selîm'e ait olma ihtimalini güçlü buluyoruz.

ⁱⁱ İncinur Gürbüz Atik tarafından doktora tezinde Selîmî mahlaslı üç şiir vardır. İki şiirde ömrünün ve saltanatının uzaması için dua edilirken Sultân Selîm başlıklı başka bir şiirin başında şairden "merhûm" diye bahsedilmesi ilk iki şiirin şairin döneminde saltanatta olan II. Selîm'e, diğerinin ise Yavuz Sultan Selîm'e ait olduğu anlaşılmaktadır. II. Selîm'e ait diğer şiir "cânâ" redifli olup: "Sultân-ı Bahr u Ber Pâd-şâh-ı Heft-Kişver Halled-e'llâhu Mülkehû ve Ebbede Saltanatahû" başlığını taşımaktadır ve şairin Divançesi'nde de vardır.

ⁱⁱⁱ Hüsrev Subaşı, mecmuadaki yine Selîmî mahlaslı bir önceki gazelin başlığında "*Sultân Selîm Han -'aleyhi'r-rahmeti ve'r-Rıdvân-*" başlığı varken bundaki başlığın sadece "*Selîmî*" olması ve aynı mecmuada bu şiire Bâkî tarafından yazılan bir nazirenin mevcudiyeti dolayısıyla şiirin II. Selîm'e ait olması ihtimali bulunduğunu belirterek şiiri "Yavuz'a ait olması şüpheli görülen şiirler" arasında değerlendirir. Bizce de bu şiir, II. Selîm'e ait olması kuvvetle muhtemel şiirler arasındadır.

^{iv} Şiirin başlığında II. Selîm'e ait olduğu açıkça yazmaktadır.

^v Şiirin başlığı yoksa da muhtemelen yakın zamanda kurşun kalemle "Selîmî" başlığını konmuştur. Ancak mecmuadaki bu şiir, Selîmî'nin gazelinin Sipâhî'nin tahmisidir. Bu Sipâhî'nin Selîm'e sadık bir şair olduğunu ve takdir ettiğini Pervâne Bey Mecmuası'ndaki bir şiirinin (Gıynaş, 2013: 1/536) sonundaki "Arşa-i aşkuñ Sipâhî biz ferîd-i aşrıyuz / Merd-i meydân-ı cihan-ârâ Selîmî 'askerüz" beytinden de çıkarmak mümkündür. Bu durumda Sipâhî'nin hayatı önem kazanmaktadır. Edebiyatımızda Sipâhî mahlasıyla yazan biri 16, diğeri 17. yüzyılda yaşamış iki şair bilinmektedir. "Selîm'in askeri" olmakla övünen ancak 16 yüzyıl şairi olan Sipâhî

olabilir. Tezkiyesini 1586'da tamamlayan Kınalızade Hasan Çelebi, ondan "civân" olarak bahsettiğine (Kutluk, 1989: 2/447) göre 1560'lı yıllarda doğmuş olmalıdır ki bu durumda Yavuz öldüğünde hayatta bile değildi. Şu hâlde "Selim'in askeri" olmakla Sipâhî'nin bahsettiği Selim'in II. Selim olduğu kesinlik kazanmaktadır. Tahmis ettiği şiir de askeri olmakla öğündüğü padişahın olsa gerekir.

^{vi} Bu sual Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'ye sorulduğuna ve Ebussuud'un Kanuni döneminde bu makama getirildiğine (1545) ve II. Selim döneminde de bu görevine devam ettiğine göre, başlıkta anılan Sultan Selim'in II. Selim olduğuna tereddüt yoktur. Aynı sayfanın alt tarafında "Cevâb-ı Ebu's-su'üd Hâzır[etleri] başlığı altında şu cevap vardır: Hall (sirke) şol mü min-i muvaḥḥide beñzer kim hem kendüsi şâlih ve hem mukârin olduğı şey'i işlâh ider. Hamr şol mülhid-i münâfika beñzer kim hem kendüsi dâll ve hem mukârin olduğı şahşı idlâl ider.

^{vii} Alî Emîrî'nin tespit ettiği bu şiir, şairin kendi tahta çıkış tarihini veren Farsça bir kît'asıdır.

^{viii} Bu da yine II. Selim'in kendi tahta çıkışına düştüğü Farsça tarih kît'asıdır ve Ali Emîrî tarafından tespit edilmiştir.

^{ix} Şiirin başlığında II. Selim'e ait olduğu yazdığı gibi şairin *Divançe*'sinde de aynı zeminde ve aynı kafiyede bir başka müfred vardır: Kand-i la'lûn üzre hatt irdiye cânâ gam yime / Şâfi şerbetden olur çün şerbet-i 'anber lezîz). Galiba aynı gazelin beyitleridir.

^x Beytin başlığındaki "muradını almış Sultân Selim" galiba II. Selim'dir. Genç denebilecek bir yaşta düştüğü hastalığın pençesinde acılar çekerek ölen ve saltanatı da kısa süren Yavuz için bu sıfat pek uygun olmasa gerektir.

^{xi} Bu matla'dan hemen önce yine "Sultân Selim" başlıklı bir matla ve II. Selim *Divançesi*'nin sonunda yer alan bir beyit daha vardır. Üç manzumenin peş peşe yazılmasından hareketle bu beytin de ona ait olması kuvvetle muhtemeldir.

^{xii} Bu müseddesin hangi Selimî'ye ait olduğunu tespit etmek mümkün olmadığı için şüpheliler arasında değerlendirdik. Yavuz Sultan Selim'in *Türkçe Şiirleri*" başlıklı makalemizde de aynı gerekçeyle "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilmiştir: bk. Köksal, 2017: 495.

^{xiii} Sadece ilk beyti mevcut olan bu muhammesin Yavuz'a da, II. Selim'e de ait olması mümkündür. Aynı şiir için bk. Köksal, 2017: 496.

^{xiv} Bu şiir, ilk bendin kafiye düzenindeki problem, üçüncü benddeki "sânîm, cihân-bânûm, cânun" kelimelerindeki kaiye uyumsuzluğu gibi nedenlerle bir padişah şairin kaleminden çıkmış intibai vermemektedir. Bununla birlikte, müstensih müdahaleleri olabileceğini düşüncesinden hareketle II. Selim'e ait olmasının ihtimal dışı olmadığını kaydetmeliyiz.

^{xv} Bu müstezadın, 16. yüzyıl şairlerini ihtiva eden bir mecmuada yer alması ve bu dönemde Selimî mahlaslı başka şair bilinmemesi hasebiyle şiir iki sultan şairden birine ait olmalıdır. Şairin *Divançe*'sinde bulunmayan bu iki mahlastaşa da ait olması muhtemeldir. Bu sebeple mezkûr makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: Köksal, 2017: 497.

^{xvi} Bu gazeli Yavuz'un şiirleriyle ilgili makalemizi yayımladıktan sonra tespit ettik. Edebî değeri haiz bu gazelin her iki Selim'e de ait olması muhtemeldir.

^{xvii} Bu şiirin Yavuz Sultan Selîm'e ait olması ihtimali de vardır. Nitekim "Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirleri" başlıklı makalemizde de yayımladığımız bu gazeli "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Olanlar" kısmında değerlendirmiştik: Köksal, 2017: 500.

^{xviii} II. Selîm'in Divançe'sinde bu kıt'anın ilk beyti matla hâlinindedir (Kesik, 2012: 72). Bununla birlikte, Subaşı'nın şiiri tespit ettiği mecmuadaki kayda göre bu şiir İbni Kemâl'in "*Qût idinmişdür bizi nûr-ı ecel erzen gibi / Kim taşır bir zemîne dâne-i hürmen gibi*" beytine cevap olarak söylemiştir ve hatta bu beyte bir de Ebussuûd Efendi'nin cevabı vardır. Eğer kıt'anın ilk bendi II. Selîm Divançesi'nde bir matla' hâlinde bulunmasaydı elbette bu gerekçe ile bu şiir için de Yavuz Sultân Selîm'indir hükmü verilebilirdi. Bu çelişkili durum dolayısıyla Subaşı'nın Yavuz'un şiirleri arasında gösterdiği bu kıt'ayı biz "şüpheli" görmekteyiz. Bu sebeple mezkûr makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 501.

^{xix} Bu kıt'a mahlastaş iki hükümdar şairden ikisine de ait olabilir. Bu sebeple mezkûr makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 501.

^{xx} Bu kıt'a mahlastaş iki hükümdar şairden ikisine de ait olabilir. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: Köksal, 2017: 502.

^{xxi} Bu kıt'a mahlastaş iki hükümdar şairden ikisine de ait olabilir. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 503.

^{xxii} Bu kıt'a mahlastaş iki hükümdar şairden ikisine de ait olabilir. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 503.

^{xxiii} Şiirin yer aldığı mecmuada II. Selîm'in birkaç şiiri bulunmasına nazaran II. Selîm'e ait olması ihtimali daha galip olmakla birlikte bu öbek içinde değerlendirdik. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 504.

^{xxiv} Bu mecmuada da II. Selîm'in başka şiirleribulunmasına nazaran II. Selîm'e ait olması ihtimali daha galip olmakla birlikte bu öbek içinde değerlendirdik. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 504.

^{xxv} Şiirin bulunduğu mecmuada II. Selîm'e ait birkaç şiir daha bulunmasın nazaran II. Selîm'e aidiyetinin daha güçlü bir ihtimal olduğu söylenebilir.

^{xxvi} Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm'e de ait olması mümkündür. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 503.

^{xxvii} Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm'e de ait olması mümkündür. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 503.

^{xxviii} Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm'e de ait olması mümkündür. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 505.

^{xxix} *Atâ Tarihi*'nde Yavuz Sultan Selim'e ait görünen bu müfred, basılı ilk şair padişahlar antolojisi *Kelâmu'l-mülûk Mülûku'l-keâm* sahibine göre de Yavuz'undur. M. Hüsrev Subaşı, Fâik Reşad'ın *Târîh-i Edebiyât-ı Osmâniye*'sinde de bu şiirin Yavuz Selim adına göründüğünü tespit eder (bk. şiirin kaynakları). Ancak son dönemde yazılan kimi kaynaklarda (msl. Reşit, 1958: 52; Yücebaş, 1960; İsen-Bilkan, 1997: 158) II. Selim'e ait gösterilmektedir. Yazma II. Selim *Divançesi*'nde bu şiir bulunmamasına rağmen Kesik bu beyti de Reşit ve İsen-Bilkan'ın kitapları delaletiyle kitabına dâhil eder. Ancak bizim bir berceste beyit gibi dillerde söylenegelen şiir için Yavuz'undur diyebilmemize asıl engel olan şey, Ali Emîri'nin bu meşhur beyitten hiç bahsetmemesidir. *Târîh-i Atâ*'yı gördüğünü, ondan bu hususta da yararlandığını bildiğimiz Ali Emîri'nin bu kadar şiddetli taraf olduğu bir konuda belki de Selim adına kayıtlı manzumelerin en nefisi olan bu beyitle ilgili bir yorum yapmaması dikkat çekicidir. Gerek kaynakların farklı kayıtları gerekse de Ali Emîri'nin sükûtu bu beyti de şüpheli şiirler arasında düşünmemize sebep olmuştur. Söz konusu makalemizde "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında gösterilen manzumelerdendir: bk. Köksal, 2017: 505.